ASPECTE DIN LUPTA SOCIALĂ A ȚĂRĂNIMII BIHORENE ÎN DECENIILE PREMERGĂTOARE REVOLUȚIEI DE LA 1848

de

VERONICA COVACI

În deceniile care au precedat revoluția de la 1848 s-a adîncit criza feudalismului în țările române. Pe planul relațiilor sociale s-au înăsprit contradicțiile de clasă. Situația țărănimii dependente a continuat să se înrăutățească datorită atît servituților feudale apăsătoare și a abuzurilor de tot felul, cît și a dominației străine. Regulamentul organic intrat în vigoare în Țara Românească în 1831 și în Moldova în 1832 a statornicit raporturile dintre boieri și țăranii clăcași în favoarea celor dintîi, sporind obligațiile impuse țărănimii clăcașe, mai ales cele de muncă. În Transilvania, în urma deposedării țărănimii, care a luat o amploare deosebită tocmai în această perioadă, s-au îngustat pămînturile iobăgești și astfel s-a înmulțit numărul țăranilor lipsiți de pămînt, iar majorarea zilelor de robotă și a celorlalte sarcini feudale a adus la exploatarea mai intensivă a forței de muncă a supușilor.[1]

Deposedarea țărănimii de pămînt și înmulțirea tuturor sarcinilor au avut ca efect inevitabil alterarea puternică a situației materiale a maselor populare și încordarea raporturilor dintre cele două clase ale feudalismului.

---

[1] *Istoria României*, vol. III, București, 1964, p. 1002—1010; A. Oțetea, *Țăranii români sub regimul Regulamentului organic*, în *Studii și Articole de Istorie*, 1956, p. 136—50; I. Columbeanu, *Economia domeniului feudal din Moldova și Țara Românească la începutul secolului al XIX-lea*, în *Studii. Rev. Ist.*, 1965, nr. 2, p.323—351; I. Corfus, *Evoluția rezervei feudale din Țara Românească sub Regulamentul organic, pînă la 1848, în Studii. Rev. Ist.* 1965, nr. 4, p. 807—832; A. Csetri, Șt. Imreh, *Asupra relațiilor de proprietate feudală în Transilvania (1750—1848)*, în *Anuarul Institutului de Istorie din Cluj*, 1966, p. 110—117; Imreh István, *Viața cotidiană la secui. 1750—1850*, București, 1982, p. 74—204; Liviu Botezan, Maria Roșca-Rosen, *Contribuții la studiul organizării intravilanelor iobăgești din Transilvania în perioada 1785—1820*, în *Studia, Hist.*, 1967, fasc. 2, p. 45—72; Liviu Botezan, *Tendințe de deposedare a iobagilor din Transilvania de posesiunile lor individuale reflectate în actele conscripției Czirakyene*, în *Sub semnul lui Clio. Omagiu*, Cluj, 1974, p. 155—160.

https://biblioteca-digitala.ro

În ceea ce privește situația țărănimii din părțile vestice ale Transilvaniei, trebuie să precizăm că aici șirul reglementărilor urbariale din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea a stabilit, după criterii unice, mărimea sesiilor iobăgești și în raport de aceasta sarcinile feudale ale țărănimii dependente.[2] Aceste norme legale înscrise în urbarii au asigurat pentru un timp o situație mai stabilă țărănimii din Banat și Crișana. Cu toate acestea, în perioadele următoare, prevederile legilor urbariale au fost interpretate în mod arbitrar și chiar ignorate de către nobilimea maghiară, fiind săvîrșite pe parcurs nedreptăți diverse impotriva supușilor. Insemnătatea lor constă însă în aceea că țărănimea din acest spațiu, cunoscînd din urbarii sarcinile legale, putea să sesizeze mai bine abuzurile și tocmai această cunoaștere a ilegalităților genera continuu nemulțumiri în rîndurile maselor asuprite.[3] Au avut însă menirea să întărească clasa asuprită în hotărîrea lor de a se lupta pe toate planurile pentru drepturile lor legitime, pentru dărîmarea relațiilor feudale perimate și realizarea unor reforme democratice cu caracter revoluționar.

În Principatul Transilvaniei, după cum bine este cunoscut, reglementări de aceeași amploare nu au fost realizate. Dieta convocată la 1834—35, după o întrerupere de aproape de un sfert de secol, n-a ajuns nici măcar la formularea unor astfel de legi, iar dieta de la Cluj din 1846—47 a confirmat proiectele de legi urbariale cu niște modificări mai puțin însemnate. Și iată aici, lipsa unei reglementări urbariale, care în concepția liberalilor ar fi avut menirea să stăvilească drumul revoluției, se va transforma într-un adevărat catalizator al nemulțumirilor populare.[4]

În această atmosferă încărcată, întreaga perioadă anterioară anului revoluționar 1848 stă sub semnul frămîntărilor și mișcărilor țărănești, care vizau pe de o parte înlăturarea servituților feudale și împroprietărirea țărănimii, iar pe de altă parte înlăturarea opresiunii străine și afirmarea poporului român în drepturile sale naționale.[5] În Principatele Române frămîntările revoluționare au continuat și după 1821 aproape fără întrerupere. La baza acestora stăteau fie nemulțumirile țărănimii, fie încercările

---

[2] D. Prodan, *Reglementarea urbarială din Banat de la 1780*, în *Anuarul Inst. de Istorie din Cluj*, 1966, p. 110—117; G. Kovách, *Unele probleme privind dezvoltarea agriculturii în comitatul Arad după reglementarea urbarială din 1771—1772*, în *Studii. Rev. Ist.*, 1960, nr. 4, p. 239—254; I. Varga, *Az úrbéres föld mennyiségének változása Bihar megyében az úrbérrendezés és 1836 között* (Modificări în cantitatea pămînturilor iobăgești în comitatul Bihor între reglementarea urbarială și anul 1836), în *Agrártörténeti Szemle*, 1959, nr. 1—4; A. Ilea, V. Covaci, *Reglementarea urbarială din comitatul Bihor în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1981.

[3] V. Covaci, *Relațiile agrare din Bihor în deceniile premergătoare revoluției de la 1848*, în *Aleșd 1904—1979*, Oradea, 1979, p. 148—163.

[4] Ladislau Gyémánt, *Dieta de la Cluj din 1846—1847 și problema urbarială*, în *Sub semnul lui Clio. Omagiu*, Cluj, 1974, p. 166.

[5] Gh. Platon, *Masele în revoluția română de la 1848*, în *Revoluția de la 1848 în Țările Române*, Culegere de Studii, București, 1974, p. 100.

https://biblioteca-digitala.ro

unor elemente înaintate de a pune în practică unele proiecte de reforme[6] În Transilvania, revoluția condusă de Tudor Vladimirescu a avut un răsunet imediat și a reînviat pentru exploatatori coșmarul răscoalei lui Horea.[7] Astfel, nemulțumirea țărănimii asuprite, generată de exploatarea intensificată, răbufnea la fiecare pas, pe ambele versante ale Carpaților, în nesupuneri individuale sau ale unor colectivități mai restrînse ori în mișcări de mai mari proporții. Masele populare, în orice colț de țară să fi fost, găseau căi adecvate pentru ridicarea la luptă împotriva dominației și asupririi. Platforma lor de luptă se concretiza în acțiuni de cele mai diverse forme, începînd de la efectuarea superficială a robotei pînă la incendierea și ocuparea forțată a bunurilor și pămînturilor domnești.

Acțiunile țărănimii din această perioadă, îndreptate împotriva exploatării, au fost atît de frecvente și în viața satelor bihorene că ele au devenit fenomene cotidiene și au imprimat luptei lor un caracter neîntrerupt. Obiectivul final al marii răscoale țărănești condusă de Horea, care circula în limbajul răsculaților într-o formulare simplă, „nobilime și iobăgie să nu mai fie"[8], a constituit pe mai departe programul de luptă a țărănimii din întreaga Transilvania. Chiar și din confruntările izolate ale țărănimii cu nobilimea din Bihor se detașează idealurile revoluționare ale răscoalei din anul 1784, pătrunse adînc în concepția maselor populare. După cum se exprima un nobil din Bihor, „principiile formulate de rebelii din Ardeal" (se referă desigur la răscoala lui Horia — n.n.) au fost în continuare programul de luptă al țărănimii. Supușii acestui nobil din Mărțihaz și-au exprimat cu mult curaj, într-o plîngere adresată comitatului, că „. . . va da Dumnezeu cu timpul să nu fie alți stăpîni de cît împăratul"[9]. Datorită acestei direcționări a luptei țărănimii, care se îndrepta în secolele anterioare împotriva unor anume forme ale exploatării, de la Horea încoace se ducea pe multiple planuri. Iobagul nu s-a mai mulțumit cu schimbarea numelui său de colon și acordarea dreptului de liberă strămutare, tot mai răspicat și-a ridicat glasul, folosind și arme la nevoie, pentru ștergerea servituților și pentru revendicarea proprietății asupra pămîntului. Totodată, în fața țărănimii române mai stătea și lichidarea asupririi naționale. Nobilimea maghiară și autoritățile habsburgice au făcut totul ca să stăvilească justele aspirații naționale ale românilor și să împiedice emanciparea țăranului român, toate acestea prin intensificarea exploatării sociale. În aceste condiții, lupta dusă pentru lichidarea raporturilor feudale se îmbina cu lupta de eliberare națională, constituind cele

---

[6] *Istoria României.* Compendiu, 1974, București, p. 232—239; Ion Gh. Șendrulescu, *Mișcări revoluționare și țărănești în Țările Române în perioada 1821—1848*, în *Studii și Articole de Istorie*, 1975, p. 25—33.

[7] *Istoria României.* Compendiu, 1974, București, 232—239.

[8] D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, 1979, vol. II, p. 703.

[9] Arh. St. Bihor, *fond Prefectura județului Bihor*, Inv. 41, dosar 138, f. 176.

https://biblioteca-digitala.ro

două laturi ale luptei poporului român pentru dreptate socială și națională[10].

Cercetarea istorică este încă datoare cu descrierea mișcărilor din prima jumătate a secolului al XIX-lea din Transilvania și mai ales din comitatele vestice, îndeosebi din Bihor[11]. Nici noi nu ne-am putut propune în această lucrare, de mici proporții, prezentarea exhaustivă a mișcărilor și frămîntărilor țărănești care au avut loc în Bihor în această perioadă. Mai este nevoie de un efort susținut din partea cercetătorilor, în urma căruia se va putea într-adevăr contura în toată amploarea sa un tablou general al luptei țărănimii din aceste părți. Cîteva aspecte, care vor fi abordate pentru început în cele de mai jos, în lumina documentelor studiate pînă în prezent din fondurile deținute de Filiala Arhivelor Statului din Bihor, vor proiecta doar forța uriașă de care dispunea țărănimea în această epocă și hotărîrea cu care se lupta pentru emanciparea sa. Din paginile acestor documente ni se înfățișează o gamă întreagă de căi și mijloace de care s-a folosit țărănimea în lupta dusă, ele îmbrăcînd diverse forme de rezistență pasivă sau de acțiuni energice de manifestare.

În contextul mișcărilor țărănești din această perioadă, formele pasive ale luptei țărănimii, ca vînzarea animalelor sau a pămînturilor, zălogirea, luarea în arendă în afara sesiei sau emigrarea, sînt tot atît de importante, avînd în vedere amploarea lor deosebită, ca și manifestările active de nesupunere la sarcinile feudale, refuzul de a le presta pe acestea, chiar dacă se confruntau cu forța militară, sau ocuparea forțată a pămînturilor nobiliare etc. Ele se împletesc, formează un tot unitar și împreună submineaza regimul feudal. Caracteristic este întregii perioade faptul că țărănimea nu se mai mulțumește cu plîngeri și proteste adresate forurilor administrative și juridice, de la care să aștepte îmbunătățirea situației sale, ci își găsește în viața de toate zilele modalități adecvate de luptă.

Una din cele mai frecvente forme ale rezistenței țărănimii împotriva exploatării este efectuarea superficială a robotei. Munca de mîntuială, prezentarea tîrzie la lucru sau plecarea acasă mai devreme, calitatea slabă a lucrărilor efectuate demonstrează că supușii nu mai sînt ascultători. Dacă nu pot dispune liber de forța lor de muncă nici nu o investesc cu randament. Prin orice mijloace ei caută să zădărnicească cîștigul pe care-l doresc să-l realizeze stăpînii de pămînt în urma exploatării muncii lor neplătite. Pe una din marile moșii feudale — domeniul Capitlului epis-

---

[10] D. Prodan, *op. cit.*, vol. I, p. 62—63; I. Kovács, *Desființarea relațiilor feudale din Transilvania*, 1973, p. 109; Gh. Platon, *op. cit.*, p. 122.

[11] Vezi lucrările: Trocsányi Zsolt, *Az erdélyi parasztság története. 1790—1848* (Istoria țărănimii transilvănene. 1790—1848), Budapesta, 1956; I. Toth Zoltán, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni pînă la 1848*, București, 1955; V. Cherestešiu, *Adunarea națională de la Blaj*, 1966; I. Kovács, *Agitații țărănești în Munții Apuseni după răscoala lui Horea oglindite în documentele arhivei comitatului Turda*, în Studii și cercetări Științifice, Cluj, seria III, 1954, nr. 3—4; K. Kovách, *Ahól Dózsa és Horea hadai jártak* (Pe urmele oștirilor lui Doja și Horea), 1976; L. Tilkovszky, *Mișcările țărănești din Ardeal în 1831 și legăturile lor cu „răscoala holerei" din Slovacia de est*, în *Studii. Revistă de istorie*, 1958, vol. II.

https://biblioteca-digitala.ro

copiei romano-catolice din Oradea — se semnala tot mai des în acest sens că supușii care au fost chemați la robotă „pleacă devreme de la lucru sau numai își pierd timpul“. Datorită acestei situații, juzii satelor au fost avertizați ca să îndemne supușii la efectuarea conștiincioasă a robotei, iar în caz contrar „iobagii neascultători să fie pedepsiți sau chiar și alungați din localitate“.[12] Această atitudine pasivă față de munca prestată gratuit se poate observa generalizată pe toate moșiile feudale din întreg comitatul Bihor. În acest sens exemplele ar fi nenumărate.

O altă formă a rezistenței țărănimii specifică zonelor din vestul Transilvaniei este refuzul de a se efectua sarcinile feudale impuse în afara cadrului legal. Această manifestare a rezistenței țărănimii dependente a luat cele mai mari proporții îndeosebi după legile urbariale din 1832—36. Prin aceste legi fiind din nou reglementate servituțile feudale există un reper de acum înainte pentru executarea lor și astfel nelegiuirile sînt sesizabile imediat. Marea importanță a acestor reglementări constă tocmai în faptul că ele au servit drept mijloc de conștientizare a maselor exploatate. Țărănimea, cunoscînd exact sarcinile, nu mai poate fi constrînsă la obligații în plus, drept urmare, orice încălcare a legilor se căuta să fie respinsă în mod categoric.

În primul rînd, supușii au depus o rezistență perseverentă la efectuarea sarcinilor în muncă impuse peste prevederile legale. Prin legile amintite a fost anulată cărăușia lungă și au fost stabilite limitele efectuării robotei, fiind socotită o zi de robotă de la răsăritul soarelui pînă la apus în care se includea mersul și venitul la lucru. Ignorarea acestor prevederi determina o stare de nemulțumire continuă și genera tulburări care se țineau lanț in rîndul țărănimii dependente. În această idee, supușii din posesiunile capitulare refuzau, de repetate ori, aratul pe pămînturile alodiale, dacă o zi la arat, care se efectua cu patru boi, nu se socotea în 2 zile de robotă[13]. Iobagii care au fost chemați în anul 1838 la transportarea vinului de la Sălacea la Săcueni, întrucît nu se putea duce și întoarce în aceeași zi, solicitau să li se considere acest transport în două zile de robotă, altfel refuzînd să-l mai presteze.[14] În același an, împotriva unor abuzuri identice au manifestat o rezistență puternică și țăranii din posesiunile aparținătoare șpanatului din Ineu de Criș. Juzii locali, în numele a 110 iobagi, au cerut să li se considere cele 3 zile robotă, efectuate la cositul fînului în Ioșia, care nu au fost luate în evidență de oficialii domeniali datorită faptului, că fiind distanța mare, iobagii nu au putut începe lucrul în zorii zilei și nu au rămas pînă la apusul soarelui. Neacceptarea doleanțelor avea drept urmare refuzarea categorică a muncilor impuse.[15]

---

[12] Arh. St. Bihor, *fond Capitlul Episcopiei romano-catolice Oradea. Actele ședințelor economice, (în continuare fond Capitlul)*, anul 1838, act nr. 895.

[13] *Ibidem*, act nr. 680 și 818.

[14] *Ibidem*, act nr. 395.

[15] *Ibidem*, act nr. 745.

https://biblioteca-digitala.ro

În urma acestei rezistențe neîntrerupte a țărănimii cu privire la prestarea robotei, stăpînii feudali constatau cu multă îngrijorare că robota nu mai este rentabilă, că supușii „cu sfințenie respectă robota de o zi pe săptămînă stabilită de lege" și nu acceptă sub nici o formă cumularea ei pe timpul lucrărilor agricole capitale.[16] Din această cauză în economia domeniilor feudale se resimțea criza acută de forță de muncă, cu atît mai mult că majoritatea nobililor, neavînd capital suficient, nu puteau să înzestreze domeniul cu inventar agricol propriu și să angajeze zilieri și argați plătiți într-un număr corespunzător. În acest sens se raporta pe domeniul capitular că „economia a ajuns într-o situație grea, locuitorii chemați la robotă nu se prezintă, iar lucrători plătiți nu se găsesc"[17].

În rîndul țărănimii se manifestă o continuă rezistență și la obligația de a tăia și transporta stînjenul de lemne urbarial. Această nesupunere era argumentată prin faptul că stăpînii feudali, răstălmăcind legile, i-au obligat la transportarea lemnelor atît pe iobagi, chiar dacă nu aveau animale de jug, cît și pe jeleri, care după lege numai la tăiatul lemnelor puteau fi obligați. Totodată, se pretindea efectuarea transportului la distanțe mari, fără ca zilele prestate să se socotească în mod legal, deși în acest sens, forurile administrative comitatense, în urma plîngerilor repetate ale supușilor, au fixat distanțele la care trebuiau raportate zilele de robotă.[18]

Hotărîrea fermă a țărănimii dependente față de această obligație are temei cu semnificații adînci. Țăranii, fiind treptat excluși de la multiplele beneficii ale pădurilor, nu acceptau să mai presteze obligația lor care decurgea din dreptul de folosință asupra pădurilor. Pădurea a însemnat totdeauna pentru popor o sursă de existență deosebită. Pe lîngă roadele pămîntului arabil, pădurea îi asigura țăranului lemne de construcție și de foc, lemne necesare la practicarea unor meșteșuguri răspîndite în zonele de deal și de munte, începînd de la confecționarea uneltelor din lemn necesare agriculturii și pînă la instalațiile economice de diverse destinații sau beneficiul ghindăritului și a pășunatului. Cu un cuvînt, însemna însăși viața pentru cei oropsiți. În această situație, frustarea țărănimii de aceste drepturi, avînd urmări nefaste asupra situației lor materiale, explică convingător atitudinea lor de continuă revoltă.

Lupta țărănimii, în perioada analizată, nu se îndrepta numai împotriva abuzurilor și sarcinilor impuse peste prevederile urbariale. Ea se

---

16 *Ibidem*, anul 1842, act. nr. 889.

17 *Ibidem*, anul 1848, act. nr. 680, 818.

18 Iobagii din localitățile Lupoaia, Forosig și Hodiș solicitau în anul 1838 să li se socotească cîte 6 zile la tăiatul unui stînjen de lemne în pădurea Alparea, deoarece această pădure se află la o distanță foarte mare. Locuitorii din Borș nu au vrut să efectueze tăierea celor 80 de stînjeni de lemne dacă nu se va socoti o zi de lucru într-o zi de robotă. Cei din Alparea și Felcheriu au fost calificați de șpan ca „rebeli", deoarece manifestă nesupunere la obligația de tăiere a lemnelor pentru necesitățile domeniului. Aceeași „nesupunere" și „îndărătnicire" îi caracterizează și pe cei din Petid și Dumbrăvița. (*fond Capitlul*, anul 1838, act nr. 745, 268, 236; anul 1837, act nr. 340; anul 1846, act nr. 212).

https://biblioteca-digitala.ro

ducea tot mai deschis pentru ștergerea tuturor obligațiilor feudale, pentru eliberarea și împroprietărirea țărănimii. Acțiunile care vizau în mod direct aceste deziderate au o deosebită însemnătate și împreună cu războirile surde, continue, ale maselor au contribuit la pregătirea revoluției de la 1848.

La această cotă a mișcărilor țărănești s-au semnalat în satele bihorene un șir întreg de acțiuni privind refuzul de a se presta robota chiar și în condițiile prescrise de lege și negarea obligațiilor în natură și bani. Este deosebit de semnificativă în acest sens atitudinea supușilor din satele aparținătoare șpanatului Agriș, care au refuzat în mod categoric în anul 1837 prestarea oricărei munci în pădurile domeniale. Se raporta din aceste localități că alături de cei ce refuzau inițial robota mai sînt și alți țărani care nu se supun dispozițiilor date și astfel numărul celor îndărătnici se ridică la vreo 300 și „se mai adaugă zilnic alți săraci, nevoiași, care nu au nimic și nici nu pot fi sechestrați". Împotriva lor s-a luat măsura să fie excluși de la folosirea pădurilor, dar nici în această situație ei nu au putut fi constrînși la lucru. Au declarat că „fără foc este imposibil traiul", ceea ce dovedea că ei erau hotărîți să taie lemne pentru propriile lor nevoi chiar și peste voința stăpînului.[19]

Numărul supușilor care refuzau robota creștea vertiginos de la un an la altul pe întreg teritoriul comitatului, atît pe domeniile mari eclesiastice, cît și pe cele ale nobililor. Iobagii nu puteau fi obligați de multe ori nici cu forța militară la prestarea muncilor gratuite.[20] Nici amenzile aplicate și nici detențiile nu i-au înfricoșat pe țărani, cu toate că întregul comitat a fost împînzit cu închisori domeniale, mai ales după legile din anii 1832—36. Teama de o sîngeroasă confruntare îndemna clasa exploatatoare să ia aceste măsuri și să aducă în scaunele lor de judecată sentințe de condamnare la închisoare pentru orice faptă minoră. Aceste măsuri represive au fost luate cu scopul „aplicării unei terori mai mari, deoarece pedeapsa corporală nu mai este permisă" și nu sînt alte mijloace „de a-i înfrînge orice încăpățînare a iobagilor neascultători", după cum se exprima într-o hotărîre a capitlului privind construirea temnițelor în centrele ofi-

---

[19] Arh. St. Bihor, *fond Episcopia romano-catolică Oradea. Acte economice*, dosar 2472, p. 109—110.

[20] Șpanul din Bicaciu raporta în anul 1838 că s-a prezentat personal în localitățile aparținătoare șpanatului și cu forța militară i-a obligat pe țărani la transportarea lemnelor. Provizoriul din Uilacu de Munte a solicitat să fie trimisă forță militară în localitățile Tămășeu și Borș, deoarece locuitorii cu încăpățînare refuzau să presteze muncile. Raportînd evenimentele din Borș, arăta că în prima zi după sosirea armatei localnicii s-au dus în pădure, dar au încărcat numai lemne din căzături, iar a doua zi, „nefiindu-le teamă de nimeni nu au mai putut fi obligați la lucru nici cu forța". Paznicii înarmați, pornind la sechestrare pentru amenzile aplicate, au fost întîmpinați de furia sătenilor, au fost bătuți, ca în cele din urmă să renunțe la sechestru. De multe ori forța militară a fost prezentă în aceste localități timp de mai multe zile, pentru a-i obliga pe țărani la achitarea obligațiilor în bani sau la prestarea muncilor impuse (fond *Capitlul*, anul 1838, act nr. 84; anul 1843, act nr. 293; anul 1838, act nr. 65).

https://biblioteca-digitala.ro

ciilor economice domeniale.[21] Chiar și în condițiile în care represiunea a luat asemenea proporții, nesupunerea și rezistența au devenit manifestări cotidiene în viața comunităților sătești.

În aceste împrejurări era evident că, din cauza rezistenței maxime a maselor populare, se înregistrau, de la an la an, restanțe mari de robotă pe domeniile feudale, cărora li se adăugau cele din anii următori, ajungînd astfel moșiile nobiliare într-o situație economică dificilă. Marea majoritate a pămînturilor alodiale nu au putut fi gospodărite cu randament din cauza lipsei brațelor de muncă. Cu asemenea greutăți se confruntau chiar și marile latifundii din Bihor, care au trecut devreme la folosirea tehnicii agricole avansate și a forței de muncă plătite. Pe domeniul capitular, spre exemplu, se constata tot mereu că „lucrările agricole avansează foarte încet, deși s-au aplicat pedepse cu închisoarea și amenzi împotriva supușilor neascultători"[22] sau că stagnarea producției se datorează faptului că „locuitorii tot timpul sînt în revoltă"[23].

Pe lîngă faptul că iobagii refuzau să presteze zilele de robotă, asistăm în această perioadă la amplificarea acțiunilor de negare a dijmelor din produse. Fiind introdusă mai recent dijmuirea în boabe, care a provocat mari nemulțumiri, crește numărul acelor localități care refuzau dijma în aceste condiții. Negarea dijmei s-a hotărît tot mai frecvent de comunități întregi, arătînd la conscrierea dijmei că aceasta este „cuvîntul întregii comune"[24]. În multe cazuri dijmuitorii au fost alungați din localități cu ciomege, furci și alte obiecte, aceștia ne mai putînd efectua dijmuirea.[25] Din cauza negării dijmei ani consecutivi de către supușii domeniului Beiuș al Episcopiei greco-catolice din Oradea și ca urmare a ștergerii daturilor din ouă, miei, stupi, unt și altele, veniturile anuale ale episcopiei au scăzut considerabil, fapt pentru care în anul 1844 se solicita ca în fondul instruct să fie depusă o sumă mai mică decît pînă atunci.[26]

Se manifestă o rezistență puternică și în ceea ce privește plata în bani de argint a diferitelor taxe urbariale (censul, taxa de cîrciumărit și măcelărit, taxa cazanelor de fiert țuică etc.). Cîteva exemple sînt concludente și în acest sens. Provizorul din Sălacea raporta în anul 1838 îm-

---

[21] Administrația domeniului capitular, prin hotărîrea din 9 februarie 1838, a ordonat construirea închisorilor la toate sediile oficiilor domeniale. Totodată, ele au fost dotate cu cătușe pentru excortarea deținuților, iar paza militară a fost înarmată cu săbii și puști, acestea fiind considerate „arme care provoacă spaimă în rîndul poporului" (fond *Capitlul*, anul 1838, act nr. 177 și 260).

[22] Arh. St. Bihor, *fond Capitlul*, anul 1842, act nr. 889.

[23] *Ibidem*, anul 1845, act nr. 778.

[24] *Ibidem*, anul 1838, act nr. 925.

[25] *Ibidem*, *Fiscalia*, dosar 6, p. 15, 76. În localitatea Paleu ani la rînd a fost refuzată dijma din vin. Dijmuitorii au fost alungați de fiecare dată. În anul 1821 săteni înarmați cu ciomege au așteptat pe dijmuitori în fața primăriei, unul dintre ei i-a smuls măsurătoarea din mîna dijmuitorului și a trîntit-o de pămînt. Cu această ocazie, cei 85 de locuitori care dețineau vii în promontoriu au refuzat în unanimitate achitarea dijmei, alăturîndu-se lor și cei care locuiau în promontoriu, aceștia declarînd că „și ei respectă hotărîrea luată de consătenii lor".

[26] Idem, *fond Episcopia greco-catolică Oradea*, dosar 463, f. 207.

https://biblioteca-digitala.ro

potrivirea locuitorilor la achitarea datoriilor în monedă de argint.[27] Aceeași nesupunere se constată și în localitățile aparținătoare provizoratului din Uileacu de Munte și spanatului din Cheșa.[28] Împotriva supușilor, care au refuzat să plătească în monedă de argint răscumpărarea nonei din satele Lorău-Ponoare și Bălnaca, domeniul Vadu-Crișului a intentat proces urbarial la scaunul comitatens[29]. Refuzul de a plăti censul în monedă de argint de către localitățile Sîniob, Ciuhoi și Sărsig de asemenea a ajuns în fața scaunului comitatens.[30] Au refuzat să plătească „ruptura" în bani de argint și locuitorii orașului Beiuș.[31]

Toate aceste acțiuni au constituit verigi importante din șirul neîntrerupt al nesupunerii și răzvrătirii țărănimii bihorene, ele contribuind în mod hotărîtor la slăbirea treptată a raporturilor feudale perimate. De fapt, erau acumulări treptate ale drumului ascendent, care au pregătit revoluția de la 1848.[32]

În lucrarea de față au fost abordate numai cîteva forme și aspecte ale luptei țărănimii din Bihor în prima jumătate a secolului al XIX-lea, care întregesc tabloul general al frămîntărilor sociale din această perioadă de criză accentuată a feudalismului. Ele se alătură organic „mișcării ascunderii ștampilelor", care a luat o amploare deosebită în comitatul Bihor, concomitent cu marea răscoală din Slovacia de vest, cunoscută sub denumirea „răscoala holerei" și a cuprins zone întregi pe văile Crișului Repede și Barcăului în anul 1831.[33]

Frămîntările sociale de natura celor arătate, precum și o serie de alte mișcări antifeudale din perioada analizată, au constituit pași însemnați în lupta țărănimii pentru dreptate socială, unitate și neatîrnare. Clasa asuprită a încercat și de această dată experiența tuturor formelor de manifestare antifeudală, determinată de un întreg complex de cauze, de motive de răzvrătire care s-au acumulat pe parcurs, pe diferite planuri. În aceste confruntări țărănimea a dat dovadă de un autentic spirit revoluționar, care a caracterizat-o secole de-a rîndul, fiind „. . . clasa care, vreme îndelungată, a dus pe umerii ei greul bătăliilor pentru păstrarea și afirmarea ființei poporului român, pentru dezvoltarea națiunii noastre, pentru libertate, neatîrnare și o viață mai bună, pentru transformarea revoluționară a societății".[34]

---

[27] Idem, *fond Capitlul*, anul 1838, act nr. 23.

[28] *Ibidem*, act nr. 66, 137, 191 și 1167.

[29] Idem, *Fond Prefectura județului Bihor*, dosar 180, anul 1841, poz. 1.

[30] *Ibidem*, poz. 10.

[31] *Ibidem*, poz. 11 și 13.

[32] Cornelia Bodea, *1848 la români. Mărturii*, vol. I, p. VIII.

[33] Lóránt Tilhovszky, *op. cit.*

[34] Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la realizarea unei agriculturi intensive moderne, de mare randament și înaltă productivitate la creșterea bunăstării întregii țărănimi, prezentată la primul Congres al Consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimi. 18 aprilie 1977*, București, Ed. politică, 1977, p. 7

https://biblioteca-digitala.ro

ASPECTS FROM THE SOCIAL STRUGGLE OF THE PEASANTRY IN BIHOR IN THE DECADES PRECURSORY TO THE REVOLUTION OF 1848

(Summary)

The present work deals with some forms and aspects of the peasantry's struggle in Bihor during the first half of the nineteenth century. These data, together with those analyzed in the works already issued, complete the general delineation concerning the social movements from this period so deeply stressed by the crisis of the feudalism. The peasants' manifestations, their unrest have been presented on the basis of the documents and records found in the stock of the Oradea branch of the State Archives. They offer as a wide range of ways and means used by the peasantry from Bihor in its fight against the oppression. In this work we hawe focused on presenting some active manifestations of the peasants regarding the insubordination to the imposed feudal tasks and the refusal to cary them out, aiming to remove the existing feudal charges. All these actions decisively contributed to the loosening of the obsolete feudal relations and represented the gradual accumulation towards the revolution of 1848.

https://biblioteca-digitala.ro